

NEJSTARŠÍ ZPOVĚDNÍ SEZNAMY A VÝKAZY PANSTVÍ VYSOKÝ CHLUMEC ZE ČTYŘICÁTÝCH A POČÁTKU PADESÁTÝCH LET 17. STOLETÍ¹

MARIE RYANTOVÁ

THE EARLIEST CONFESSIONAL REGISTRIES AND STATEMENTS OF THE ESTATE OF VYSOKÝ CHLUMEC IN 1640s AND EARLY 1650s

This study presents an overview of development of confessional practice. It focuses on the duty of so-called ‘Easter confession’ and traces the origins of fixed forms of evidence relating to the reception of this sacrament. The author summarises extant evidence relating to Easter confessions, which were introduced in order to supervise the progress of re-Catholisation in Bohemia after 1620. Main focus is on the registries from the demesne of Vysoký Chlumeč, from which three texts are included in appendix.

Key words: confession – ecclesiastical control of penitents – re-Catholisation – imposition of state discipline – Vysoký Chlumeč estate

I po vzniku a rozšíření křesťanské církve si byli její představitelé vědomi, že člověk je tvor nedokonalý a dopouští se různých provinění, přečinů či prohřešení, označovaných jako hříchy (*peccata*); bylo však možno dosáhnout jejich odpuštění, a to prostřednictvím svátosti, označované jako svátost vyznání, přiznání (hříchů), pokání nebo smíření (*confessio peccatorum*), resp. zpověď. V průběhu doby došlo k velkým proměnám konkrétní formy, v jaké církev tuto pravomoc vykonávala.²

V prvních stoletích bylo smíření těch křesťanů, kteří se po udělení křtu dopustili zvláště těžkých hříchů (např. modlářství, vraždy nebo cizoložnictví) spojeno s velmi přísnou disciplínou: kajníci museli činit často několikaleté veřejné pokání, než získali odpuštění, a tato možnost byla navíc přípustná jen vzácně, v některých oblastech dokonce jen jednou za hříšníkuv život. Během 7. století zavedli irští misionáři na evropském kontinentě praxi „privátního pokání“, které k tomu, aby bylo dosaženo rozhřešení (odpuštění) ze strany církve, nevyžadovalo žádné dlouhé veřejné výkony, ale svátost se udělovala jen tajným způsobem mezi kajníkem a knězem. Nová praxe umožňovala i opakování, a vedla tak k pravidelnému přijímání svátosti, navíc připouštěla odpuštění nejen těžkých, ale i lehčích hříchů. Tato forma pokání pak dosáhla během dalšího vývoje obecného rozšíření.

Významný vliv přitom měla i keltská a anglosaská církev se svými knihami pokání (*Bußbücher; libri poenitentiales* již z doby přelomu 6. a 7. stol.). Asi kolem roku 1000 již

¹ Příspěvek byl zpracován s využitím prostředků výzkumného záměru MŠMT č. 6007665807 *Společnost českých zemí v raném novověku – struktury, individua, vztahy, instituce moci*, a také v rámci stipendia Andrewa W. Mellona v Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel.

² Reinhard KITTL, *Der Beichtzettel im Wandel der Zeit*, Reith im Alpbachtal 1999. Pokud není uvedeno jinak, jsou následující informace čerpány především z této práce.

bylo včasné vyzpovídání všeobecně uznávaným pravidlem. Od 10. století byly vydávány nesčetné dekry, které kněžím stanovily povinnost zpovídat, a věřící na tuto skutečnost byli neustále odkazováni ve zpovědnici i z kazatelny; církev tak disponovala svátostným prostředkem, který byl každému kdykoli přístupný a měl charakter zvykového práva. Prostřednictvím biskupů a jejich kněží udělovala církev ve jménu Ježíše Krista odpuštění a určovala způsob zadostiučinění, navíc prosila za hříšníka a vykonávala s ním pokání, čímž byl hříšník uzdraven a znovu přijat do církevního společenství. Kdo chtěl být smířen s Bohem a církví, musel se knězi vyzpovídát ze všech těžkých hříchů, ze kterých se dosud nezpovídal a na které si na základě svědomitého zpytování svědomí vzpomněl, současně se doporučovalo vyzpovídát se i z hříchů lehčích; předpokladem pro udělení rozhřešení bylo i projevení lítosti nad svými hříchy a úmysl napravit se.

Místem příslušným pro přijetí zpovědi byl kostel nebo kaple se zpovědnicí opatřenou pevnou mřížkou mezi kajcínkem a zpovědníkem; mimo zpovědnice mohla být zpověď provedena jen v oprávněných případech. Zpovědník musel jako služebník církve dodržovat při udělování svátosti všechny normy, zpovědní tajemství bylo nedotknutelné. Prominout zpověď bylo možno jen v nouzi a časové tísní či v případě smrtelného nebezpečí. V prvních stoletích, kdy bylo svaté přijímání praktikováno často všeobecně, nebylo určeno, kdy má ke zpovědi dojít, ale předpokládalo se, že to bude co nejdříve po provinění. Časový odklad byl, i vzhledem k povinnosti přijímat svaté přijímání častěji v roce a zejména v době hlavních svátků, vyloučen. Později, kdy již tato povinnost nebyla pociťována tak silně, byly na provinciálních konziliích vydávány výslovné příkazy k přijímání, které se samozřejmě týkaly i zpovědi.

Speciální příkaz zpovídat se byl vydán papežem Inocencem III. na čtvrtém lateránském koncilu v roce 1215. Tento reformní koncil přijal známý kánon *Omnis utriusque sexus*, jímž uznal všeobecnou praxi své doby a spokojil se s jedním povinným přijímáním v roce; exkomunikací (resp. zapovězením vstupu do kostela a odepřením církevního pohřbu) pohrozil těm, kteří by tento minimální požadavek nesplnili.³ V souvislosti s tím bylo stanoveno, že se má ze svých hříchů vyznávat každý věřící obojího pohlaví, když dosáhl roku, kdy byl schoopen si je uvědomit, tj. zhruba sedmi let (tzv. léta rozlišování), a to nejméně jednou za rok před svým farářem, tak, aby mohl nejméně o Velikonocích přijmout svátost eucharistie. V jaké roční době se měla zpověď konat, koncil blíže nestanovil, ale v dodatku byl příslušný příkaz spojen právě s příkazem velikonočního přijímání odkazem, aby se splnění obou povinností konalo většinou ve stejné době. Tento příkaz čtvrtého lateránského koncilu měl být oznámen v kostelích, aby nikdo nemohl požadovat omluvu z důvodu nevědomosti. Později jej obnovil i Tridentský koncil a potvrdil jej i kodex kanonického práva. Velikonoční dobou byla obvykle míněna doba od Květné do Bílé neděle, příp. v německých zemích do druhé neděle po Velikonocích (nazývané proto i *Prediger-Kirchweih*) nebo dokonce až do svátku Nanebevstoupení Páně, který byl např. v Uhrách označován jako „čtvrtek komunikantů“. Povinnost přistoupit k přijímání platila až do Letnic, pouze poutní místa (např. Mariazell) měla privilegium, že tam mohla být velikonoční povinnost plněna po celý rok.

Již od středověku podléhalo neplnění velikonoční povinnosti církevnímu trestu, jímž obvykle bylo nejprve všeobecné a následně jmenovité napomenutí z kazatelny, kterému

³ Peter BROWE, *Die Eucharistie in Mittelalter: Liturgiehistorische Forschungen in kulturwissenschaftlicher Absicht*. (Mit einer Einführung hrsg. von Hubertus Lutterbach und Thomas Flammer), Münster – Amburg – London 2003, zejm. s. 39–49, 111–114, 192–193.

mohlo předcházet vyvěšení jmen provinilců na biskupskou katedrálu, a napomenutí tak bylo trojnásobné. Tvrdošíjným nekajícím, kteří nereagovali na tato varování, měl být odepřen vstup do kostela a církevní pohřeb a jejich jména měla být oznámena biskupovi. Aby se někdo nemohl vyhnout své povinnosti tím, že by přestoupil do sousední farnosti, měl být oznámen tamnímu duchovnímu správci a doporučen k důraznému napomenutí, kromě toho neměly být o Velikonocích připuštěny k přijímání cizí osoby bez dosvědčení o vykonané zpovědi. Dekrety biskupů a synod se lišily a skutečná praxe nebyla jednotná, záleželo na přístupu jednotlivých duchovních správců či jejich nadřízených. Zatímco v některých farnostech byl uplatňován přísný postup, mnohem častější byla v následujícím období opačná praxe – tím, jak zanedbávání velikonoční povinnosti přibývalo a vliv církve ubýval, bylo požadováno, aby dekreta byly vykládány mírněji a církevní pohřeb byl odpírán jen těm, kteří otevřeně odmítali svátosti, nebo se jednalo o známé nekající se hříšníky, jejichž pohřbení by budilo pohoršení; císař Josef II. po roce 1780 zakázal, aby za neplnění velikonoční povinnosti následovala exkomunikace. (Současné církevní právo nezná žádná trestní ustanovení za opomenutí přijetí velikonoční svátosti, církevní pohřeb je odepřen jen těm, kteří vystoupili z církve.)

Aby bylo možno kontrolovat plnění velikonoční povinnosti, vydávaly církevní synody už asi od konce 12. století různá ustanovení. Například pařížský biskup Vilém přikázal kolem roku 1209 zpovědníkům, aby sepisovali jména zpovídajících se a sdělovali je biskupovi na synodě. Po provinciálním koncilu v Arles roku 1275 zase museli všichni faráři založit knihu a každý rok v postní době do ní zaneš jména zpovídajících se, naopak jména těch, kteří se nezpovídali, měla být rovněž sepsána a oznámena na velikonoční synodě. Ve většině dalších zemí se však podobná nařízení objevují až později, od přelomu 13. a 14. stol. až do století patnáctého. Zapisování do knih ale nebylo příliš výhodné, protože ani duchovní v nejmenších obcích nemohli všechny znát osobně, případně nemohli delší dobu držet v paměti jména lidí, kteří odložili zpověď. Navíc – i když bylo ve středověku přísně nakázáno chodit k přijímání ve vlastním farním kostele – museli faráři dohlížet i na ty, kteří přistoupili ke svátosti jinde. Protože však byli odkázáni jen na jejich výpověď, mohli být nezřídka obelháni, a začali proto požadovat svědectví. (Tak zakázala synoda v Lambeth 1281 udělit přijímání tomu, o kom se vzhledem k nějakému důvěryhodnému dosvědčení nevědělo, že se zpovídal.) Jindřich ze Segusie vydal jako biskup ze Sisteronu (1241–1250) synodální statuta, v nichž požadoval, aby každý, kdo se nechce zpovídat u svého faráře, k tomu měl písemné povolení a aby mu farář, který ho vyzpovídá, písemně potvrdil vykonání zpovědi. Podobně zavázala roku 1308 synoda v Luce farníky, aby tímto nebo jiným způsobem prokazovali faráři velikonoční zpověď. Synoda v Augsburgu vydala roku 1452 nařízení, aby ten, kdo u nějakého kněze vykoná zpověď a bude mu uloženo pokání, to svému faráři dosvědčil nějakou hodnověrnou osobou nebo zpovědníkovým listem. Dochovaly se i zprávy o těchto dosvědčeních nebo jejich exempláře.⁴ Doklad o vykonané zpovědi odevzdávali také ti, kteří byli za svá provinění odsouzeni k trestným poutnickým cestám (*Bußwallfahrten*) a v poutních místech se měli smířit s Bohem.⁵

⁴ Už od 13. stol. přinášeli pasovští měšťané, kteří byli dlouho nepřítomni, zpovědní lístky odjinud. Gertraud K. EICHHORN, *Beichtzettel und Bürgerrecht in Passau 1570–1630. Die administrativen Praktiken der Passauer Gegenreformation unter den Fürstbischöfen Urban von Trenbach und Leopold I., Erzherzog von Österreich*, Passau 1997, s. 26.

⁵ Pramenně jsou tyto cesty doloženy poprvé na konci 13. stol. ve vlámských biskupských městech. V roce 1400 byli ve Štrasburku odsouzeni mnozí „kacíři“ k poutnické cestě do Einsiedeln. Ve švýcarském Zugu bylo roku

V průběhu staletí se postupně uvolnila povinnost zpovídat se vlastnímu faráři (*proprio sacerdote*) a možnost splnit tuto povinnost u jiného kněze byla stále častější, tím spíše, že ne každý byl připraven zpovídat se vlastnímu faráři a převahu získal názor, že je lépe zpovídat se jinde, než vůbec ne. Již v 15. století se poprvé objevil výraz „zповědní lístek“ (*schedula confessionis*) a doklady o jejich existenci se množí ještě v předtridentské době,⁶ přičemž brzy se jednalo již o lístky předtištěné. Nejstarší doklady jsou zřejmě z roku 1516, kdy byly vytištěny zповědní lístky v Curychu, jejichž použití je doloženo v poutním místě Einsiedeln, a to dokonce ještě o šest desítek let později, v roce 1576. To by svědčilo pro vydávání lístků ve velkých nákladech – a navíc pro dodržování kontinuity již z doby předtridentské.

Rozvoj reformace však přinesl do chápání svátosti pokání změnu a vedl k zániku zповědních lístků zvláště v těch oblastech, kde se reformace šířila velice rychle a intenzívně. Přetrvávající kontrola velikonoční zповědi prostřednictvím zповědních lístků se tak stala vhodným prostředkem, jak zjistit odpadlíky – a zповědní lístek se stal i dokladem příslušnosti farníků ke staré katolické víře. Výchozíkem reformy bylo italské prostředí a do konce 17. století již byly velikonoční zповědní lístky pevným zařízením ve všech katolických oblastech Říše, Uher a Švýcarska, stejně jako v habsburské monarchii. Vedení zповědních seznamů paralelně k soupisu duší (*status animarum*) nařídila správcům všech farností IV. milánská synoda, která se konala pod vedením kardinála Karla Boromejského roku 1576:⁷ žádný zповědník neměl opomenout vydat těm, kteří se mu vyzpovídali ze svých hříchů, psané nebo tištěné svědectví, vlastnoručně podepsané a opatřené vlastní pečeti, o vyslechnuté zповědi, a kromě toho měl v době Velikonoc zapsat jména a příjmení zповědajících se osob do knihy k tomu určené, s poznámkou o dni a měsíci, aby se zabránilo opakovanému zneužití, a na požádání ji předložit k nahlédnutí biskupovi. To vypovídá jak o tom, že nebylo nutno se zpovídat přímo u územně příslušného faráře, tak o tom, že v tu dobu byly používány tištěné zповědní lístky. Již předtím, roku 1569, bylo v milánské provincii farářům nařízeno vést zповědní seznamy pro poutníky a příchozí z jiných farností. Vyhотовování seznamů bylo postupně vyžadováno i jinde.⁸

Zatímco ve středověku ležela kontrola plnění velikonoční povinnosti výlučně v rukou církve a byla povinností samotných duchovních, v novověku ji v souvislosti se zásadami augsburského náboženského míru přejímá i světská moc. Doklad o vykonané zповědi se tak vedle církevního osvědčení právě katolicity stává současně součástí kritérií pro udělení a poskytnutí poddanských či jiných práv. V rakouském prostředí přikázal již roku 1530 Ferdinand I. v jednom ze svých mandátů plnění povinnosti velikonoční zповědi a přijímání a o dva roky později pak v dalším mandátu žádal vedení zповědních rejstříků.

1512 uloženo pokání s úkolem: „*Zu Einsiedeln bichten und ein Urkund oder Gschrift, versiglet von sinem Bichtvater bringen*“. R. KITTL, *Beichtzettel*, s. 16.

⁶ R. KITTL, *Beichtzettel*, s. 16, uvádí příklad z „*Acta Sanctorum Septembris*“ s epizodou ze života sv. Tomáše z Villanovy z pol. 16. stol. (*Acta Sanctorum Septembris V*, Antverpiae 1755, s. 799an), kde je zmiňován zповědní lístek vystavený jako doklad pro zpovídání, resp. jeho faráře.

⁷ Srov. Eduard MAUR, *Církevní soupisy obyvatel v katolické a protestantské Evropě*, Historická demografie (dále HD) 4, 1970, s. 4–18, zde s. 9.

⁸ Tamtéž, s. 9–10, o situaci v Polsku (poprvé bylo nařízeno řádně kontrolovat velikonoční zповěď a podat o tom biskupovi písemnou zpravu roku 1586) a ve Slezsku, kde na diecézní synodě 1596 nařídil biskup Ondřej Jerin (1585–1596), aby faráři „před Velikonocemi, nebo též v době velkého půstu shlédli všechny domy, bedlivě zjistili a sepsali všechny, kdož mají jít ke zповědi a svatému přijímání“ a poté se přesvědčili, zda všichni tuto povinnost splnili; stejná synoda nařídila farářům, aby pro lepší kontrolu vyhradili při zповědi jednotlivým vesnicím určité dny a také aby se zabývali i statistikou protestantů a snažili se je obrátit na katolickou víru.

Podobná nařízení, podle nichž musely být zповědní lístky relativně dlouho předkládány světské vrchnosti, vydával i Ferdinand II. Tyrolský a jeho nástupci a objevovala se i v dalších oblastech, kde existovalo těsné spojení církve a státu, např. v Bavorsku.⁹ Plnění velikonoční povinnosti, prokázané zповědním lístkem, bylo nadto čistě právní povinností a důležitou podmínkou pro uchazeče o politické úřady nebo jejich držitele, např. u dvora Marie Terezie.¹⁰ Důraz na plnění povinnosti velikonoční zповědi byl kladen v Salcbursku.¹¹ Nařízení týkající se zповědních lístků platila v habsburské monarchii ještě na počátku 19. století.¹²

Velký význam se zповědní povinnosti a povinnosti sv. přijímání přisuzoval ve školství – podle dekretu dvorské studijní komise ještě z roku 1819 měl každý žák prokázat zповědním lístkem účast u zповědi pětkrát v roce (vždy po začátku školního roku, po Vánocích, Velikonocích, Letnicích a konci školního roku). V průběhu první poloviny 19. století však již zповědní lístky postupně mizí a od druhé poloviny 19. století se omezují především na venkovské prostředí. Ve 20. století od meziválečné doby či nejpозději od skončení druhé světové války jakákoli kontrola zповědních lístků končí, což poté, co s osvícenstvím skončila státní, resp. světská moc, znamená i konec církevní kontroly. Pouze v některých tradičně katolických oblastech, např. v jihoněmeckém jazykovém prostoru, se zповědní lístky udržely i po skončení druhé světové války jakožto památky či upomínky, ve své původní funkci pak nejdéle zřejmě jako „svatební lístek“ (*Brautschein*), ale pouze do II. vatikánského koncilu.

Zповědní seznamy v českých zemích, resp. v pražské arcidiecézi, se objevují spíše ojediněle ještě v době předbělohorské, více a postupně stále častěji však až v souvislosti s pobělohorskou rekatolizací, soustřeďující se po roce 1628 důkladněji i na poddané obyvatelstvo, od konce dvacátých a poté ve třicátých až šedesátých letech 17. století. Těmito nejstaršími seznamy a jejich zpřístupněním se zabývala Eliška Čáňová, vyvrcholením jejího zájmu jsou tři svazky faksimilových edic nejstarších seznamů z let 1570–1670.¹³ Pokud pomíneme dva dokumenty z roku 1570 a 1584, které mají charakter pouhých zpráv, pochází nejstarší známý dochovaný skutečný seznam z českého prostředí z 28. dubna 1582 a obsahuje údaje o městu Most a třinácti dalších obcích,¹⁴ následují dva soupisy z Kaplice, které zachycují

⁹ Např. v roce 1601 byl malíř Christoph Wiser z Imst požádán městskou radou v Innsbrucku, aby během čtrnácti dní předložil svůj zповědní lístek. Další četné příklady přesné kontroly zповědních lístků státní instancí viz Ernst J. HUBER, *Beichtzettel*, Schweizerisches Archiv für Volkskunde 73, 1977, s. 170–175; Týž, *Beichtzettel. Funktionen kirchlicher Gebrauchsgraphik bei den Ostersakramenten*, Jahrbuch für Volkskunde 6, 1983, s. 182–207; Týž, *Braut-Beichtzettel*, Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde 6, 1984.

¹⁰ R. KITTL, *Beichtzettel*, s. 25, uvádí příklad Václava Antonína Kounice, který se kvůli nemoci nemohl na Zelený čtvrtek 1774 zúčastnit velikonočního přijímání svátosti, a proto poslal svůj zповědní lístek císařovně, která potvrdila jeho přijetí a vyslovila naději, že příští rok se oba při této příležitosti potkají.

¹¹ Franz KALDE, *Vom kirchenrechtlichen Zeugnis zum Frommen Andenken. Oster-Beichtzettel in der Erzdiözese Salzburg*, Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde 135, Salzburg 1995, s. 101–130.

¹² Shrnutí uvádí Joseph HELFERT, *Darstellung der Rechte, welche in Ansehung der heiligen Handlungen, dann der heiligen und religiösen Sachen sowohl nach kirchlichen, als nach Österreichisch-bürgerlichen Gesetzen Statt finden*, Prag 1826.

¹³ Eliška ČAŇOVÁ (ed.), *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny. I. Nejstarší zповědní seznamy 1570–1666*, I., II., Praha 1973, a Týž (ed.), *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny. I. Nejstarší zповědní seznamy 1628–1670*, III., Praha 1983; dále i Týž, *Prameny pro demografickou statistiku v archivu pražského arcibiskupství*, HD 4, 1970, s. 19–32; Týž, *K problematice studia zповědních seznamů arcibiskupství pražského jako pramene pro demografickou statistiku*, HD 5, 1971, s. 47–60; Týž, *Nejstarší zповědní seznamy arcidiecéze pražské jako pramen pro demografickou statistiku*, HD 6, 1972, s. 59–77; Týž, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku*, HD 8, 1983, s. 61–74.

¹⁴ Národní archiv v Praze (dále NA), fond Archiv pražského arcibiskupství (dále APA) I., Recepta C 72, kart. 715; E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zповědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 2–3.

počty zpovídáných v devíti termínech roku 1615 (od 25. března do 7. června) a ve čtyřech termínech roku 1616 (od 20. března do 3. dubna), a to kromě samotné Kaplice i pro 27 obcí a 15 dvorů.¹⁵ Hlavním důvodem těchto soupisů, které zachycují osoby přijímající *sub una* i *sub utraque*, ovšem nebylo hlášení o velikonoční zpovědi, ale především podání důkladnější zprávy o příslušné oblasti.

Také nejstarší pobělohorská hlášení nejsou dochována z celé arcidiecéze, což odráží situaci v tehdejší církevní správě a konkrétní možnost církve udělovat svátost smíření: vzhledem k tomu, že řada farností nebyla zvláště v době třicetileté války vůbec obsazena a nepočtení katoličtí duchovní byli pověřeni péčí o rozsáhlé obvody a setkávali se s různou formou odporu či nedůvěry farníků, nepřipadala mnohdy zpověď v úvahu. První soupisy či hlášení pocházejí z roku 1629 z Plzeňska, Boleslavska (Mimoň), Rakovnicka (Mělnicko, Kladensko) a Žatecka (Podkrušnohoří), o rok mladší jsou zprávy z jižních Čech (resp. Bechyňska), Plzeňska, Čáslavska, Kouřimska, Litoměřicka a Kladska, které v té době rovněž patřilo k pražské arcidiecézi.¹⁶ Jejich vznik nepochybně souvisel s působením rekatolizačních komisí po roce 1628 a navíc se jednalo o důsledek arcibiskupského přípisu, určeného všem duchovním pražské arcidiecéze, kteří podle něho měli dbát nejen na vykonání zpovědi a přijímání, ale také na to, aby si každý věřící o tom vyžádal potvrzení; arcibiskup tak reagoval na to, že obyvatelstvo neuposlechlo jeho nařízení ze 7. dubna 1629 o povinném vykonávání velikonoční zpovědi, přijímání svátosti pod jednou a odevzdávání potvrzení.¹⁷ Potvrzení od poddaných měla být nejprve odevzdávána vrchnosti a jejím prostřednictvím reformačním komisařům, v roce 1631 ale bylo stanoveno, že je mají přijímat sami faráři; v královských městech měla být odevzdávána na radnici osobám, ustanoveným komisaři; městské rady se tak stávaly prostředníkem mezi věřícími a arcibiskupem, resp. reformačními komisaři. Tato praxe se patrně udržela ještě dlouhá léta poté, takže konzistoř vyžadovala výkazy o vykonané zpovědi přímo od měst. Sporné otázky mělo řešit místodržitelství, problematické bylo získávání zpovědních lístků především z pražských měst. Odevzdávány nebyly (alespoň v této době) lístky z maltézských a jiných řádových far a i později samozřejmě z Chebska, které nebylo součástí arcidiecéze.

V roce 1651 vydala arcibiskupská kancelář nařízení odvolávající se na příkaz císaře, podle něhož měli faráři provést vizitaci ve všech městech celého království a podat podrobné hlášení o náboženské situaci mezi obyvatelstvem, a to s velmi podrobnými údaji o každém jednotlivci (jméno, místo bydliště, zaměstnání, věk, náboženství), včetně informace, zda uvedená osoba byla u zpovědi a má o tom potvrzení – toto nařízení tedy souviselo s vypracováním seznamů podle víry, ale hlášení odpovídající této instrukci se nedochovala, někdy se objevují jen jednotlivé údaje z ní.¹⁸ Podle nařízení z roku 1653 pak měli duchovní ve svých hlášeních odlišovat ty, kteří se vyzpovídali, od těch, kteří u zpovědi nebyli.¹⁹ V průběhu prvních pobělohorských desetiletí ale zřejmě neexistovala povinnost (resp. není doklad pro nějaké ustanovení), aby duchovní pravidelně odevzdávali arcibiskupské konzistoři hlášení o vykonaných zpovědích a sepisovali seznamy zpovídáných (materiály však

¹⁵ NA, APA I., Recepta C 79, kart. 753; E. ČÁNOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 79. K oběma nejstarším seznamům E. ČÁNOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 59–62.

¹⁶ E. ČÁNOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 10–368. Faksimilovou edici doplňuje abecední rejstřík míst, které jsou v editovaných dokumentech zachyceny.

¹⁷ E. ČÁNOVÁ, *K problematice studia zpovědních seznamů*; TĀŽ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. V.

¹⁸ E. ČÁNOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. VI, VII (nařízení: APA I., sign. C 83, kart. 800).

¹⁹ Tamtéž, s. VII.

nejsou zcela úplné) – neumožňoval to ostatně ani stav církevní správy či válečné události. Tím spíše není pravděpodobné, že by existovala přesná norma, co by měla tato hlášení obsahovat. Dokládají to i samy dochované zprávy, které se liší formou, obsahem i pečlivostí zpracování a dokonce i použitým jazykem, protože vedle latiny, obvyklé v církevním prostředí, byla hlášení psána také česky i německy. Velmi pestrou podobu mají především soupisy z konce dvacátých a počátku třicátých let, které tak mnohdy obsahují specifické údaje, navíc se nejednalo pouze o výkazy velikonočních zpovědí, ale spíše o výkazy obyvatelstva, které přestoupilo ke katolické víře, poprvé se vyzpovídalo a přijímalo pod jednou. Termín přitom nebyl přísně vázán na období obvyklé pro velikonoční zpověď.²⁰ To stanovila již pražská synoda v roce 1605 na dobu od páté neděle postní do svátku sv. Trojice, tj. celkem deset týdnů, s připuštěním přijímat svátost již na svátek Zvěstování Panny Marie.²¹ V roce 1634 byl tento termín stanoven pravidelně,²² v roce 1645 i opakovaně 1650 znovu na pátou neděli postní (Judica). V šedesátých letech 17. století, patrně na základě zkušeností z praxe, pak bylo možno absolvovat velikonoční zpověď v celé době postní před Velikonocemi, tj. od Popeleční středy, a poté až do sv. Trojice, v celkové délce čtrnácti týdnů.²³ Pravidelnější zasílání zpráv se objevuje v padesátých letech, kdy už je také větší pozornost věnována jejich obsahu, nejsou však dochovány soustavně.

Ze třicátých a čtyřicátých let (1634–1636, nedatované z let 1636–1642, další z roku 1642) se dochovaly soupisy z Plzeňska, Loketska (včetně hornických oblastí krušnohorských) a z Boleslavska (1642), další přibýly v padesátých a šedesátých letech (1650–1655, 1658–1663) – v souvislosti s průběhem rekatolizace nepřekvapí, že teprve tehdy se poprvé objevuje i Hradecko (1650, 1659), převahu však mají jižní Čechy (Bechyňsko, Prácheňsko), i když se objevují (v roce 1651) i další zprávy z Litoměřicka, Rakovnicka a Boleslavska, a nechybí ani Podbrdsko.²⁴ Pro Prahu jsou dochovány seznamy pouze pro některé fary Starého a Nového Města z let 1635 a 1636 a nedatovaný soupis z Malé Strany, který je ovšem cenný tím, že byl vypracován pro každý dům zvlášť a podchycuje jmenovitě příslušníky celé rodiny s označením rodinných vztahů, pracovního zařazení a částečně i včetně věku – zatímco staroměstské seznamy uvádějí jménem jen hlavu rodiny a u ostatních členů rodiny včetně služebných jen příslušnost k ní, pouze někde je uvedeno zaměstnání. V malostranském soupisu je navíc výslovně zaznamenáno, pokud nebyly dodány zpovědní cedulky,²⁵ v ostatních případech zmínky o nich zpravidla chybějí.²⁶ Nejmladší z pobělohorských nepravdělně dochovaných dokumentů je sumář z roku 1666, který obsahuje údaje o počtu vyzpovídáných a přijímajících, vyzpovídáných a nepřijímajících a luteránů pro všechny kraje (včetně Kladska) s výjimkou Hradecka a Litoměřicka, které již tehdy tvořily samostatné diecéze.²⁷

²⁰ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 63.

²¹ *Synodus archidioecesana Pragensis*, Praha 1605, s. 62–63.

²² NA, APA I, sign. D 131/1–4, kart. 2608, konzistorní patenty, 16. 3. 1634 – viz E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. VI.

²³ Tamtéž; NA, APA I, sign. D 131/1–4, kart. 2608, konzistorní patenty, 17. 3. 1645, a dále APA I, sign. B 76/8, 2. 10. 1662, Kopíř a tisky synodních konstitucí a konzistorních dekretů z let 1626–1756, ustanovení pro rok 1663; doba pro přistoupení ke zpovědi je důležitá i pro bližší určení nedatovaných soupisů.

²⁴ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 62–63, 66–67; TÁŽ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 369–401 a 402–650, 653–725; TÁŽ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1628–1670*, III.

²⁵ NA, APA I, sign. D 136/4 a D 136/5, kart. 2632, E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 66; TÁŽ, *Prameny pro demografickou statistiku*.

²⁶ Zpovědní cedulky by měl obsahovat kart. 978 v NA, APA I, sign. C 101, nebyly zde však nalezeny (tím spíše např. tištěné).

²⁷ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 651–652.

Významný mezník ve vedení zpovědních seznamů představuje rok 1671, od něhož se seznamy vyskytují soustavně pro celé území pražské arcidiecéze.²⁸ Jak uvádí i E. Čáňová, v této době se již dalo předpokládat, že většina obyvatelstva alespoň formálně přijala katolickou víru, což měly dokládat i pravidelně odevzdávané zpovědní seznamy.²⁹ Normou pro vedení seznamů se stal patent z 2. dubna 1670, který stanovil i rubriky, do nichž měli duchovní uvádět čísla ze svých farností: rozlišování tak měli být jednak ti, kteří se vyzpovídali a přijali či nepřijali svátost oltářní, jednak ti, kteří se nevyzpovídali, a konečně kacíři; vyzpovídání ale byli nakonec uváděni bez rozlišení.³⁰ Současně došlo i ke změně vnějšího vzhledu seznamů – hlášení z jednotlivých míst již nebyla uchovávána v originální formě, tak, jak byla zaslána, ale byla přepsána jednotně písařem v arcibiskupské kanceláři a přepisy za celý rok byly vždy svázány do samostatné knihy. Ještě v roce 1671 se v přehledech objevují i jména všech zpovídajících se, ale už v následujícím roce došlo ke zjednodušení (není přítomné jasné, zda i v originálních zprávách, nebo až při přepisu) a výslovně uváděna jsou již pouze jména těch, kteří zpověď zanedbali nebo byli podezřelí z kacířství, zatímco zpovídající se jsou označeni jen souhrnným číselným údajem. Seznamy „nekajících se“ (*negligentes*), které tvoří zajímavý zdroj informací např. pro genealogii, jsou někdy velmi rozsáhlé, což ovšem vypovídá nejen o problémech s prosazováním rekatolizace, ale i s dosud nepřiliš hustou sítí far, v důsledku čehož mohlo být místo zpovědi vzdálené a obtížněji dosažitelné, zvláště pro starší osoby. Pokud se však v příslušné farnosti vyzpovídali všichni, je konstatováno pouze „*restat nullus*“. Pro některé farnosti hlášení vůbec neexistuje, což objasňuje vysvětlující poznámka. Pražská města v této době většinou podchycena nejsou, případně někde jen částečně (nejčastěji z farnosti u sv. Víta, jindy se objevuje poznámka, že zpovědní listky byly odevzdány městské radě). Zpovědní seznamy z této doby zachycuje známá edice Josefa Vítězslava Šimáka.³¹

Od roku 1725 následuje v záznamech o zpovědích mezera,³² od roku 1737 do roku 1741 jsou pak opět k dispozici celé ročníky zpovědních seznamů, tentokrát se ale již nejedná o pouhé výtahy z originálních hlášení, zapsané konzistentním písařem, ale o samotná svázaná originální hlášení, i když se stejným obsahem jako dříve, tzn. pouze s číselnými údaji o počtu zpovídáných a s uvedením jmen u „nekajících se“, kterých však je v té době již velmi málo.³³

V roce 1743 byl zaveden nový typ hlášení, v němž se kromě stálých rubrik (*rubricae consuetae veteres*) objevují i rubriky nové (někde výslovně označené jako *rubricae novae*), které představují shrnuté údaje z matrik a uvádějí počet dospělých zemřelých bez udělení svátosti umírajících, počet dětí zemřelých bez křtu či narozených v kacířství, nebo počet pokřtěných židů či údaje o kacířích; jedná se opět o originální hlášení vikářů, jejichž správnost stvrzovali faráři svým podpisem a pečeti. V takovém stavu se udržela

²⁸ NA, APA I, sign. B 24/1 – 53.

²⁹ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1628–1670*, III., s. I.

³⁰ E. ČAŇOVÁ, *K problematice studia zpovědních seznamů*.

³¹ Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecéze Pražské (Consignationes paschalter poenitentium) z let 1671–1725*, Praha 1909–1938, I./1 (I, II), *Boleslavsko a Kouřimsko*, Praha 1909; I./2 (III, IV), *Chrudimsko, Čáslavsko*, Praha 1918; II./1 (V), *Bechyňsko*, Praha 1928; II./2 (VI), *Vltavsko*, Praha 1929; II./3 (VII), *Podbrdsko*, Praha 1929; II./4 (VIII), *Prácheňsko*, Praha 1931; III./1 (IX, X), *Plzeňsko, Loketsko*, Praha 1935; III./2 (XI), *Žatecko*, Praha 1937; III./3 (XII), *Slánsko*, Praha 1937; XIII.–XV., *Rakovnicko. Praha s okolím. Kladsko*, Praha 1938.

³² Jsou ale dochována originální hlášení, např. z roku 1733 – NA, APA I., kart. 4508, nedatované seznamy viz APA I., sign. B 24/54.

³³ NA, APA I, sign. B 24/55–59 (1741).

podoba zповědních výkazů až do roku 1811, v této době jsou k dispozici již i hlášení z pražských měst.³⁴ Ještě před zavedením této změny se objevují jednotlivá hlášení s podobnými údaji (o počtu pokřtěných, oddaných a zemřelých za období jednoho roku) již v letech 1737 až 1742. Od roku 1811 do roku 1816 existuje opět mezera, poté je zachována další souvislá řada zповědních výkazů až do roku 1855, které se odlišují tím, že nejsou svázány do knih, vnitřní obsah však zůstává v podstatě nezměněný, jen někdy mohly přibýt ještě další rubriky (počet mládeže, její vyučování, počet sirotků, přičemž děti byly, ale nikoli soustavně, rozlišovány podle pohlaví).³⁵ Z mladšího období jsou pak dochována již jen potvrzení o vykonané zповědi učitelů a kněží z některých oblastí z let 1861 a 1866,³⁶ která se rovněž nesoustavně objevují už v některých hlášeních z roku 1855. Vedle knih existují ještě nsvázaná hlášení ze stejných let, ale také nikoli soustavně pro všechna léta, případně se údaje obou řad neshodují.³⁷

Otázkou při zpracování zповědních seznamů – zejména z hlediska historické demografie, ale i pro sledování dějin rekatolizace – je, jakou část obyvatelstva zachycují. Na problémy v tomto ohledu a na různou cenu nejstarších seznamů dostatečně upozornila E. Čáňová.³⁸ Nejcennější – ale také nejméně početné – jsou ty zprávy, které přinášejí úplné seznamy obyvatel s případným rozlišením vyzpovídáných a nevyzpovídáných osob, a to jmenovitě tak, že je možné provést rekonstrukci rodin včetně čeledi. Na základě některých seznamů je ale rekonstrukce rodiny obtížná, protože jsou uváděna pouze jména osob bez označení rodinné příslušnosti. V některých seznamech ovšem byli uváděni pouze ti, kteří přistoupili ke zповědi. Těch však bylo zejména na počátku rekatolizace a zvláště v některých oblastech výrazně méně, soupisy proto zachycují jen blíže neurčenou část populace. Jindy není jasné, zda nebyli do seznamů bez označení zahrnuti i nekající se. Jen informativní charakter mají hlášení, kde jsou uvedeny pouze sumární počty zповídajících se, tím spíše, že nejsou k dispozici celkové počty farníků, resp. osob povinných se zúčastnit zповědi. Z tohoto hlediska jsou pro historickou demografii bezcenné, pro sledování průběhu rekatolizace ale zajímavé – současně ovšem i diskutabilní – stručné informace, že se vyzpovídali „*omnes*“, příp., že nekající byli „*nonnulli*“ či „*pauci*“.³⁹

V souvislosti s počtem podchycených obyvatel je velmi důležitá také skutečnost, že ke zповědi bylo možno přistoupit až v určitém věku, resp. otázka, od kterého věku jsou zповídající podchyceni. Římský katechismus, schválený a vydaný tridentským koncilem, nestanoví přesně věkovou hranici pro způsobilost člověka ke zповědi – „*zákonem zповědi není nikdo vázán před tím věkem, kterým počíná rozum uzavíratí*“, dětem „*má se uložití zповídání, když dovedou rozdíl činiti mezi dobrým a zlým a jejich srdce k zlomyšlnosti*

³⁴ NA, APA I., sign. B 24/59b–62, B 25/1–9, B 26/1–8, B 27/1–5, B 28/1–9, B 29/1–13, B 30/1–4.

³⁵ NA, APA I, sign. D 102/1, kart. 2456 až D 104/, kart. 2368.

³⁶ NA, APA I, Věcné skupiny, kart. 3002.

³⁷ E. ČAŇOVÁ, *Prameny pro demografickou statistiku v archivu pražského arcibiskupství*, s. 26–27.

³⁸ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zповědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 64–66; TÁŽ, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti*, s. 64. Viz i srovnání údajů zповědních seznamů s relacemi z let 1677 a 1700 a údaji duchovenských fassí 1713, provedené pro několik vikariátů, které ve většině případů ukázalo, že počet těch, kteří vykonali velikonoční zповěď, měl být vyšší než skutečný počet duší, což je dáno nepřesnými údaji relací – TÁŽ, *K problematice studia zповědních seznamů*; podobně přineslo vyšší počty zповídajících se srovnání se soupisem poddaných podle víry a berní rulou – TÁŽ, *Nejstarší zповědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 66–73, a TÁŽ, *Nejstarší zповědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. VIII–XXIV; autorka současně upozornila na problémy, které jsou s podobným srovnáváním spojené (rozdílné vnitřní členění – u zповědních seznamů podle farností, u jiných pramenů podle panství; neúplnost pramenů; různé podoby příjmení; rozdíly v označení sociální příslušnosti, apod.).

³⁹ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zповědní seznamy arcidiecéze pražské*, s. 64, 67.

schopno jest“, na jiném místě považuje katechismus za nejnižší věk, ve kterém „*lze užívat rozumu*“, stáří sedmi let, a to pro přijetí svátosti biřmování.⁴⁰ Věk pro způsobilost ke zpovědi nestanovila ani pražská synoda v roce 1605, ale pro přijetí nejsvětější svátosti předpokládala dosažení věku dvanácti let.⁴¹ Vzhledem k tomu, že všichni poddaní navíc ani neznali svůj přesný věk, záleželo spíše na úvaze duchovního, které děti uznal za schopné zpovědi, takže se mohly zpovídat i děti mladší.⁴² Protože mezi léty 1671 a 1725 nebyli v soupisech rozlišováni ti, kteří se vyzpovídali a nepřistoupili k přijímání, mohli být mezi zpovídající se zařazeni i mladiství, kteří přistoupili ke zpovědi, ale přijetí svátosti bylo odloženo pro nedostatek věku; ti byli výslovně odlišeni až v soupisech po roce 1737. Více mohou prozradit upřesňující poznámky v některých soupisech, které stanoví věk nebo nepřesně označují kategorii mladistvých (*parvuli*, počet *gross und klein*).

Mezi dochovanými, resp. známými seznamy, vypracovanými ještě před pravidelným vedením soupisů od roku 1671 a považovanými za nejstarší, zcela chybí prameny ze Slánského a také Vltavského kraje.⁴³ Tato skutečnost je překvapivá zvláště pro Vltavsko, ležící jižně od Prahy, jehož nemalou část zaujímalobkovické panství Vysoký Chlumeč, které patřilo nejvyššímu kancléři Království českého a přednímu představiteli katolické strany Zdeňkovi Popelovi z Lobkowicz, resp. jeho manželce Polyxeně, rozené z Pernštejna, a v době sepsání berní ruly bylo nejen největším panstvím celého Vltavského kraje, ale i třináctým největším panstvím v Čechách vůbec.⁴⁴ Religiózní situace na celém dominiu však byla velmi komplikovaná, a to tím spíše, že po Bílé hoře se jeho rozsah zvětšil o několik menších konfiskovaných sousedních panství a statků (Kamýk nad Vltavou, Obděnice, Nedrahovice a statky Nové Dvory, Čachořice a Skoupý), zakoupených v roce 1623 Polyxenou, na nichž měli převahu nekatolíci.⁴⁵

Protestantští kněží ale působili i v dalších částech panství, připojených již dříve – především v jediném městě Sedlčany, které jako součást původně rožmberského a posléze Jakubovi Krčínovi z Jelčan a Sedlčan zastaveného panství Křepenice připadlo Lobkowiczovi (který je koupil od Petra Voka z Rožmberka) až po Krčínově smrti v roce 1604. Střídali se v něm utrakvističtí a luteránští duchovní, katolického kněze se podařilo po několika neúspěšných pokusech dosadit až v roce 1614; i poté ale projevovali Sedlčanští se svým děkanem nespokojenost a zůstávali převážně nekatolíky jak do jeho smrti v roce 1625, tak poté.⁴⁶ Už od roku 1525 byla utrakvistická fara v Dublovicích, položená

⁴⁰ *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný*, Praha 1867, s. 236, 270, 196.

⁴¹ *Synodus archidioecesisana Pragensis*, Praha 1605, s. 61.

⁴² E. ČAŇOVÁ, *Prameny pro demografickou statistiku v archivu pražského arcibiskupství*; TÁŽ, *K problematice studia zpovědních seznamů*.

⁴³ E. ČAŇOVÁ, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti*, s. 63; TÁŽ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1628–1670*, III., s. V.

⁴⁴ Marie RYANTOVÁ, *Lobkowiczké panství Vysoký Chlumeč*, Vlastivědný sborník Kralupská – Lobkowiczský sešit, V/1–2, 1998, s. 51–59; TÁŽ, *Lobkowiczké panství Vysoký Chlumeč za třicetileté války a po ní*, Muzejní a vlastivědná práce (Časopis Společnosti přátel starožitností) 42 (112), 3/2004, s. 136–144; Eva LISÁ (ed.), *Berní rula. Kraj Vltavský*, Praha 1951.

⁴⁵ Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic a její hospodářská činnost*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.–9. 9. 1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, s. 105–114; TÁŽ, *Farári na lobkowiczkém panství Vysoký Chlumeč po Bílé hoře a jejich podíl na rekatolizaci*, in: Pavla Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691–1757) a církevní správa jeho doby v Čechách, Vodňany 2008, s. 95–108.

⁴⁶ Antonín PODLAHA, *Posvátná místa Království českého*, VI., *Vikariáty Sedlčanský a Votický*, Praha 1912, s. 75; Emanuel JEŽEK, *Z dějin města Sedlčan*, Vlastivědný sborník Podbrdská 15 – Sedlčanský sborník 2, Příbram 1979, s. 7–50, tam s. 29–30.

severněji a získaná ve stejné době jako Sedlčany; po Bílé hoře zůstala neobsazena a byla připojena k děkanství v Sedlčanech. Stejný osud měla farnost v přikoupeném Kamýku nad Vltavou, odkud ještě před Bílou horou odešel utrakvistický a v roce 1622 luteránský kazatel. Až do čtyřicátých let 17. století naopak zůstala uprázdněna fara na nevelkém statku Krásná Hora nad Vltavou, získaném v roce 1576, kde působil rovněž protestantský duchovní. Katolickou byla v předbělohorské době fara na původně rytířském statku v Počepicích, který zakoupila Polyxena v roce 1609 a o rok později tam dosadila katolického kněze. Po Bílé hoře pak k této faře připadlo konfiskované panství Obděnice s farami v Obděnicích a Nechvalicích a teprve dodatečně již zmíněná Krásná Hora. Utrakvističtí kněží původně působili i v městečku Sedlec v nejstarší části dominia, patřící Lobkowiczům už od 15. století, ale brzy poté, co se panství ujal po svém otci Ladislavovi Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkowicz, byl v roce 1593 na tamní faru dosazen katolický kněz; jeho pozice sice nebyla zpočátku jednoduchá, nakonec však zůstala fara katolickou až do Bílé hory a poté k ní byla v roce 1625 přiřazena původně protestantská a v roce 1621 uprázdněná fara Jesenice z dalšího konfiskovaného panství, resp. statku Nové Dvory (nejprve přidělená faráři v Počepicích).⁴⁷

Na území celého rozsáhlého dominia tak byly po Bílé hoře obsazeny katolickými duchovními (resp. vůbec obsazeny) pouze fary v Sedlci a Počepicích a děkanství v Sedlčanech. Duchovní správci těchto katolických far však na tak rozsáhlé obvody mohli sotva stačit, tím spíše, že poddaní se nechtěli své víry vzdát a kromě toho nebyl odchod nekatolických kněží definitivní: na to, že „*ještě tu okolo ... zdržují se kněží kalvinští*“, si v létě 1622 stěžoval jak hejtman vysokochlumeckého panství Pavel Drahnětický, tak sedlčanský děkan Ondřej Diviš.⁴⁸ Nejvyšší kancléř proto – podobně jako krátce před vypuknutím stavovského povstání v roce 1618 – požádal o pomoc jezuitu, kteří vyslali svého zástupce. Jezuita Vít Joannides dorazil do Sedlčan v doprovodu hejtmana panství dne 13. prosince 1623 a okamžitě začal se svým působením na poddané.⁴⁹ O svém příchodu a počátcích své činnosti vypracoval na samém začátku roku 1624 zprávu, jejímž obsahem jsou stručné seznamy dosavadních katolíků, konvertitů i těch, kteří zatím obrácení pouze přislíbili; nejzajímavější je ovšem přesný záznam výpovědi osob, které se přímo vyjádřily, že konvertovat nechtějí a své rozhodnutí podepřely různými důvody, příp. výmluvami.⁵⁰ Přes svou nespornou zajímavost nemá tento dokument charakter zpovědního seznamu. Jezuita Joannides působil na panství po čtyři měsíce, a když po Velikonocích 1624 odcházel, vykázal ve své zprávě Lobkowiczovi sumárně takřka stovku konvertitů, přičemž své výsledky dokládal počtem osob, které přistoupily ke zpovědi a přijímání – aniž si však kladl otázku, zda „přestup“ nebyl pouze formální, zatímco přesvědčení lidí zůstalo nezměněné; sám se však netajil

⁴⁷ A. PODLAHA, *Posvátná místa*, s. 18–20, 30, 45, 50, 53–54, 65, 141–142; E. JEZEK, *Z dějin města Sedlčan*, s. 20–21 a 22–23; Antonín Norbert VLASÁK, *Okres sedlčanský. Nástin historicko-archaeologický*, Praha 1876, s. 85–86.

⁴⁸ Dopis hejtmana Pavla Drahnětického Zdeňkovi Vojtěchovi Popelovi z Lobkowicz z 20. 6. 1622 – Rodinný archiv Lobkovicové roudničtí (dále RA LR – od léta 2010 je fond v držení rodu), sign. J 1/5, fol. 6r–7r; Eliška ČÁNOVÁ, *Počátky rekatolizace ve Středočeském kraji*, Středočeský sborník historický 7, 1972, s. 61–75, tam s. 70.

⁴⁹ Marie RYANTOVÁ, *Podíl jezuitů na rekatolizaci panství Vysoký Chlumec v době třicetileté války*, in: Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Valentová (edd.), *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007, Praha 2008, s. 319–333.

⁵⁰ RA LR, sign. R 10/41. K seznamu, resp. záznamu odpovědí Marie RYANTOVÁ, *Rekatholisierung der Lobkowitz Herrschaft Vysoký Chlumec (Hoch-Chlumetz) in Mittelböhmen*, přednáška v GWZO Leipzig 30. 8. 2006 a její písemná verze, v tisku.

zklamáním, že jeho všestranná a usilovná činnost nebyla úspěšnější. Navíc se soustředil pouze na Sedlčany, oblast Sedlecka a vesnice v okolí Vysokého Chlumce, ostatní oblasti zůstaly jeho činností naprosto nezasaženy.

V druhé polovině dvacátých let a v letech třicátých se náboženská situace na panství – přes zesílená opatření celostátního rázu i zásahy vrchnosti především proti nekatolíkům v Sedlčanech – ještě dále zkomplikovala. Ke zhoršení přispíval kromě válečné situace i postoj vysokochlumeckého hejtmana, na něhož si u vrchnosti stěžoval sedlčanský děkan a kritizoval ho, že panstvím procházejí protestantští predikanti a odvracejí poddané od katolické víry, udělují přijímání pod obojí nebo oddávají, aniž by proti tomu hejtman jakkoli zasáhl.⁵¹ Neúspěchy v potlačování nekatoliků vedly vrchnost, nyní již syna Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny, Václava Eusebia z Lobkowicz, k tomu, že byli opět povoláni jezuité, kteří dorazili na samém začátku postu – na masopustní úterý – roku 1642 a usadili se tentokrát přímo na hradě Vysoký Chlumeč.⁵² Podle hejtmanovy zprávy se okamžitě dali do působení na poddané a podařilo se jim dosáhnout toho, že řada lidí se dostavila na zámek a přislíbila svou účast na velikonoční zpovědi a přijímání.⁵³ Kromě toho jezuité během svého působení ještě konali každou druhou neděli kázání v Kamýku a Krásné Hoře a navíc vyučovali v domácnostech i na zámku. Na zámek se ale mnozí poddaní odmítali dostavit a jezuité přitom poukazovali na nedostatečnou autoritu hejtmana i na slabost sedlčanského děkana, kterého každou druhou neděli zastupovali přímo v Sedlčanech.⁵⁴ Působení jezuitů na panství trvalo do roku 1644, a jak vyplývá ze série jejich zpráv zasílaných knížeti,⁵⁵ hlavní důraz při své činnosti kladli na svátosti, tj. opět zpověď a přijímání.

Právě z doby jejich působení se dochoval první stručný, pouze souhrnný výkaz zpovídaných osob, které na vysokochlumeckém panství přistoupily v roce 1642 ke zpovědi a přijímání, s názvem *Poznamenání lidí poddaných J[eho] M[ilosti] Knížecích na panství chlumeckém, kteří k svatě spovědi a přijímání velebné svátosti oltářní přistoupili A[anno] 1642* (viz Příloha č. 1).⁵⁶ Výkaz zahrnuje kromě devíti osob „od zámku“ (Vysoký Chlumeč) ještě souhrnný počet celkem 98 osob z dvaceti lokalit nacházejících se v menší či větší vzdálenosti od sídla panství (vzdálenější byl především Kamýk nad Vltavou, ale i Dublovice s vesnicemi Hrachov, Líchovy, Břekova Lhota a Solopysky, případně Nedrahovice; blíže byly Nechvalice s vesnicemi Libčice, Bratříkovice, Křemenice a Mokřany a v nejbližší vzdálenosti se nacházely Doubravice, Rudolec, Záduší a zejména Počepice, Rovina, Pořešice, Viska a Vápenice). Zatímco z Mokřan a Bratříkovic je zapsáno jen po jednom konšelovi a také u ostatních míst jsou uváděni pouze jednotlivci, překvapivě vyznívá záznam, že v dříve nekatolickém Kamýku se vyzpovídali a přistoupili k přijímání „mimo dvou všichni“ – snad mohlo jít o důsledek intenzivního působení jezuitů. Záznamy z druhé ze zmíněných lokalit, jinak problematické Krásné Hory,⁵⁷ však chybějí. Podobně podezřele vyznívá i přípis týkající se města Sedlčany a městečka Sedlec, kde „na větším díle všichni

⁵¹ A. PODLAHA, *Posvátná místa*, s. 76; dopis Pavla Drahnětického Václavu Eusebiovi z 1. 5. 1638, RA LR, sign. J 14/3.

⁵² M. RYANTOVÁ, *Podíl jezuitů na rekatolizaci panství Vysoký Chlumeč*.

⁵³ Zpráva hejtmana Pavla Drahnětického ze 17. 3. 1642 – RA LR, sign. R 8/2, fol. 62r–63v.

⁵⁴ RA LR, sign. R 8/2, fol. 20r–21v.

⁵⁵ RA LR, sign. R 8/2.

⁵⁶ RA LR, sign. R 10/7, fol. 11r.

⁵⁷ M. RYANTOVÁ, *Podíl jezuitů na rekatolizaci panství Vysoký Chlumeč*, zejm. pozn. 35–37.

jsou katolíci“, a závěrečná poznámka, že „ještě víceji jich jest, kteréž Pan Páter ráčí jmiti poznamenané všechny“.

Přes všechno úsilí a domnělé zásluhy však museli jezuité ve své závěrečné zprávě při odchodu z panství konstatovat, že zvláště v některých částech zůstává mnoho nekatolíků, jejichž konverze se nepodařilo dosáhnout.⁵⁸ Právě tomu odpovídá druhý z dochovaných seznamů, tentokrát již detailní seznam osob v městečku Sedlci a přilehlých vesnicích Měšetice, Sušetice, Šanovice, Veletín a Vratkov, nacházejících se v nejuvýchodnější části panství, z roku 1645 s údaji o tom, kdo přistoupil či nepřistoupil ke zpovědi, nadepsaný *Poznamenání sousedův v měst[ečku] Sedlci a v těch tří vesnicích, kteří v létu 1645 spověď svatou slyšeli a velebnou svátost oltární přijali i těch, ježto se nezpovídali* (viz Příloha č. 2).⁵⁹ Autor seznamu není uveden, ale vzhledem k tomu, že je soupis uložen mezi vrchnostenskými písemnostmi, mohl jím být buď někdo z vrchnostenských úředníků, nebo nejspíše duchovní správce v Sedlci Jan Alois Katerský.⁶⁰ Cena seznamu spočívá nejen v tom, že zachycuje počet osob, které se vyzpovídaly a přistoupily k přijímání, ale především je jmenným soupisem všech osob, které se v příslušných lokalitách nacházely, a to s grafickým oddělením podle rodin (včetně osob „přátelských“), a teprve do něho je slovem „byl“ nebo „byla“ a připojením křížku (příp. pouze křížkem) označeno, kdo splnil svou velikonoční povinnost, takže lze stanovit její úspěšnost. Tu však lze s určitou výhradou konstatovat pouze v Sedlci, kde ke svátostem přistoupilo 63 lidí z celkem 153 (tj. 41,17 %); jmenné výčty v okolních vesnicích byly doplněny již jen souhrnnými součty osob, jichž bylo celkem 142, a přípisy, že se „žádný nespovídal“. Tím se podíl obyvatel řádně plnících svou povinnost snížil zhruba o polovinu (na 21,35 %). Přitom Sedlec patřil mezi ty farnosti, které měly svého duchovního správce bez přerušení již z doby předbělohorské.

Cenné u uvedeného seznamu je také to, že na jeho základě lze provést výše zmiňovanou rekonstrukci rodin (bohužel není uveden věk a sociální status či příp. zaměstnání) a navíc lze sledovat skutečný počet obyvatel příslušných lokalit, jenž vynikne zvláště ve srovnání s dalšími prameny, především urbáři a berní rulou, které ovšem evidují pouze část obyvatelstva.

Časově nejbližším dochovaným urbářem je urbář vysokochlumeckého panství z roku 1637, který je čtvrtým urbářem v pořadí, zachycujícím poprvé i panství získaná v roce 1623.⁶¹ Vzhledem k tomu, že jména v urbářích nebyla vždy aktualizována, omezí se srovnání (přes časovou blízkost obou pramenů) pouze na počty usedlých, stejně jako u berní ruly.⁶² Srovnání nelze provést s pramenem podobným nejen časově, ale především obsahově, totiž se soupisem poddaných podle víry z roku 1651, protože se pro panství Vysoký Chlumec nezachoval.

⁵⁸ Dopis Bernarda Hermanna Václavu Eusebiovi z Lobkowicz z 9. 3. 1644 – RA LR, sign. R 8/2, fol. 68r–69v.

⁵⁹ RA LR, sign. R 8/2–2, fol. 51r–53v (vesnic je ve skutečnosti pět).

⁶⁰ A. PODLAHA, *Posvátná místa*, s. 142, 77, 98, 131 (farářem v Sedlci od 1640 či 1639 zřejmě do roku 1651, pak farářem v Arnoštovicích a nakonec od roku 1658 do své smrti 9. ledna 1663 děkanem v Sedlčanech).

⁶¹ RA LR, sign. O 17/13c, *Registra urburní a správa panství Chlumeckého, na čem též celé panství v celé podstatě záležit., obnovená léta 1637*. Srov. JOSEF KRIVKA, *Panství Vysoký Chlumec v první polovině 17. století*, Sedlčanský sborník, Sedlčany 1971, s. 44–60; MARIE RYANTOVÁ, *Urbáře panství Vysoký Chlumec z první poloviny 17. století*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Vlast a rodný kraj v díle historika*. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi, Praha 2004, s. 371–386.

⁶² E. LISÁ, *Berní rula. Kraj Vltavský*, s. 38, 49, 50, 65–66, dále s. 266–269. V tabulce je uveden pouze souhrnný počet hospodářů, bez oddělení na sedláky, chalupníky a zahradníky (kteří však byli pouze v Sedlci – 4 chalupníci a 14 zahradníků, jeden chalupník byl ve Vratkově a dva zahradníci v Měšetících).

Název lokality	Urbář 1637	Berní rula	Seznam 1645		Počet vyzpovídáných osob
			Osob	Rodin	
Sedlec	31 hospodářů 16 podsedků	46	153	52	63
Měšetice	2	9	43	15	–
Sušetice	7	7	28	10	–
Šanovice	6	6	32	9	–
Veletín	6	6	22	7	–
Vratkov	4	4	17	8	–
Celkem	72	78	295	101	63

Hodnota obou seznamů tkví nejen v tom, že pocházejí z oblasti Vltavského kraje, z něhož zatím zpovědní seznamy či výkazy nejsou pro starší období k dispozici, ale i v tom, že vznikly ve čtyřicátých letech 17. století, v nichž je tento typ pramene doložen jen v malém množství i v rámci celé arcidiecéze.⁶³ Nové dílčí zpovědní seznamy byly na Vysokochlumcku vyhotoveny na jaře 1650 a 1651. Podle prvního z nich přistoupilo v době od Květné neděle až do svátku Nejsvětější Trojice (tj. od 7. dubna do 9. června) 1650 k svátostem v Sedlčanech 227 osob a v Kamýku pouze 18,⁶⁴ o Velikonocích následujícího roku (30. března 1651) bylo v Sedlčanech zaznamenáno 168 a v Dublovicích 56, tedy celkem 224 osob.⁶⁵ Tyto seznamy již nezachycují všechno obyvatelstvo, ale právě pouze ty, kteří splnili svou velikonoční povinnost; vzhledem k rozsahu je od jejich edice upuštěno.

Poslední dochovaný zpovědní výkaz vysokochlumckého panství byl vypracován pro dobu od konce dubna do začátku června (25. 4. – 3. 6.) 1651 a zachytil pouze souhrnné údaje z celého panství, tj. pro děkanství v Sedlčanech a fary v Sedlci, Počepicích a také Chlumu (viz Příloha č. 3).⁶⁶ Celkem přijalo v tu dobu svátosti 494 osob – nejvíce v Počepicích (201), dále v Sedlčanech (170 – údaj se tedy liší od výše uvedeného seznamu), Sedlci (96) a nejméně v Chlumu (27), kam ale připadala nejmenší část panství. Zajímavá je přitom zmínka o *registřících pánův farářův*, která nasvědčuje tomu, že evidence zpovědí byla v této době již pravidelnější. O dvacet let později, v prvním roce vedení zpovědních výkazů, byly příslušné počty mnohem vyšší (i když současně zahrnují větší množství lokalit) a dokládají tak, že působení duchovních na vysokochlumckém panství i postupný průběh rekatolizace přinesl své ovoce.⁶⁷

⁶³ E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1628–1670*, III., s. VI.

⁶⁴ RA LR, sign. 8/2–3, *Poznamenání osob z města Sedlčan, kteří v tyto vejšroční svátky od Květný neděle až do svatý Trojice u svatý spovědi a přijímání velebné svátosti byly, tuto zejména zaznamenané se nacházejí Anno 1650; Poznamenání Kamejckých, kteří jsou byli léta tohoto 1650 u svatě spovědi a přijímání velebné svátosti oltářní při času velikonočním.*

⁶⁵ RA LR, sign. R 8/2–4, *Poznamenání, kteří u spovědi a přijímání velebné svátosti oltářní při těchto velikonočních svatcích byly, zejména jeden každý poznamenán tuto se nachází; Zduši Dublovského poznamenání v tomto roce 1651, kteří u spovědi a přijímání velebné [svátosti] byly.*

⁶⁶ RA LR, sign. R 8/2–1, *Extrakt z registřikův pánův farářův, jak mnoho lidí poddaných [Jeho] O[svícené] K[nížecí] M[ilosti] k panství chlumeckému náležejících od šťastného odjezdu [Jeho] K[nížecí] M[ilosti] až do dnešního dne, to jest od 25. Aprilis až do 3. Junii, se spovídalo a velebnou svátost oltářní přijímalo.*

⁶⁷ J. V. ŠIMÁK, *Zpovědní seznamy*, VI, *Vltavsko*, s. 296, 302 (a NA, APA I., sign. B 24/1, nefol.) – údaje pro rok 1671: Chlum 1045 (nevyzpovídáný nezůstal nikdo), Počepice (s Krásnou Horou, Nechvalcemi a Obděnicemi, ale i dalšími farnostmi) 1605 (a 610 nekajících se), Sedlčany (s Dublovicemi a Kamýkem) 1747 (a 99 nekajících se), Sedlec 1000 (a pouze 3 nekající se – Matěj Vřešťál, Jan Hala, Anna Bankova; jméno Matěje Vřešťála

Zpovědní seznamy, které vznikaly v souvislosti s udělováním církevní svátosti a později i jako prostředek kontroly přijímání katolického náboženství, představují cenný pramen v mnoha ohledech – pro dějiny rekatolizace, historickou demografii, ale i genealogii či dějiny regionální. Přestože pro období před rokem 1671, od něhož začaly být v pražské arcidiecézi vedeny soustavně a pravidelně, již bylo doloženo velké množství zpovědních výkazů různého druhu a z různých lokalit, stále existuje možnost objevení dalších exemplářů, které mohou přispět k osvětlení vývoje i v oblastech, pro něž zatím k dispozici nebyly – tak jako tomu je v případě předloženého příspěvku, který je dokladem situace v části tehdejšího Vltavského kraje.

Příloha č. 1

Poznamenání lidí poddaných J[eho] M[ilosti] Knížecích na panství chlumeckém, kteří k svaté spovědi a přijímání velebné svátosti oltářní přistoupili A[nno] 1642 (RA LR, sign. R 10/7)

Od zámku osob	9
Z Visky	6
Z Rovině	6
Z Vápenice	2
Z Dublovic	25
Z Solopysk	9
Z Lhoty Břekové	7
Z Doubravice	3
Z Rudolce a Záduší	3
Z Pořešic	5
Z Nechvalic	5
Z Libčic	5
Z Mokřan konšel	1
Z Bratříkovic konšel	1
V Počepicích	15
Z Nedrahovic	2
Z Kamejka	mimo 2 všichni
Z Křemenice rychtář	1
Z Hrachovištný rychtář	1
Z Líchov rychtář	1

Z města Sedlčan a Sedlce na větším díle všichni jsou katolíci.

A ještě víceji jich jest, kteréž Pan Páter ráčí jmíti poznamenané všechny.

se objevuje i v seznamu z roku 1645, mohlo jít o stejnojmenného syna nebo syna jiného nositele stejného příjmení). Nárůst počtu vyzpovídáných prozrazuje již sumář z roku 1666 (E. ČAŇOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., s. 651–652), podle něhož z celého Vltavska přistoupilo ke zpovědi celkem 4657 osob, za „nekající se“ jich bylo označeno 557.

Příloha č. 2

Poznamenání sousedův v měst[ečku] Sedlci a v těch tři vesnicích, kteří v létu 1645 spověď svatou slyšeli a velebnou svátost oltární přijali *i těch, ježto se nezpovídali* (RA LR, sign. R 8/2–2)

V měst[ečku] Sedlci

Jindřich Haruda	byl +	Lidmila Zrubková	
Anna žena jeho	byla +	Dorota dcera	
Kateřina dcera	byla +	Jan Pičinský	byl +
Rozina dcera	byla +	Alžběta žena jeho	
		Anna dcera	+
Tobiáš Klauz		Dorota dcera	
Anna žena jeho			
		Adam Kaviček	
Jan Pospíšil	+	Mandelína žena jeho	+
Marjána žena jeho	+	Jan syn	
Mikuláš Hlaváček		Bohuslav Kopřiva	+
Kateřina žena jeho		Kateřina žena jeho	+
Adam syn	byl +	Zuzana dcera	+
Václav syn	+	Apolína matka	byla +
Alžběta dcera	byla +		
Kateřina děvka	byla +	Martin Zlouže	
		Alžběta žena jeho	
Jan Bečvář	+		
Anna žena jeho	+	Jakub Bohdal	+
Jan syn	+	Kateřina žena jeho	
Matěj syn	+	Jiřík syn	
Kateřina dcera	+	Mandelína sestra	
		Alžběta podruhně	
Pavel Černý	+	Dorota podruhně	
Alžběta žena jeho	+	Markyta Vítková	
Matěj Šnejdar	byl +	Martin Frýdlan[t]ský	byl +
Mandalína žena jeho	+	Mandelína žena	byla +
Václav Stejskal		Franc Pumr	
Anna žena jeho		Veronika dcera	
Martin syn			
Štěpán syn		Jan Lexa	
		Dorota žena	
Matěj Pelikán	byl +		
Anna žena jeho	+	Řehoř Pistor (?)	
Anna děvčeka		Zuzana žena jeho	

Jan Bezděkovský		Matouš Hrnčíř	+
Kateřina žena jeho		Alžběta žena jeho	
Petr syn		Mandelína dcera	byla +
Alžběta dcera		Adam Měšťan	
		Dorota žena jeho	
Matěj Mašát	byl +		
Anna žena jeho	byla +	Daniel Klužkurský	
Lidmila dcera	byla +	Anna žena jeho	
		Tobiáš syn	
Anna Vávrová	byla +		
Jan syn	+	Václav Hlavsa	byl +
Salomína	+	Alžběta žena jeho	byla +
		Dorota dcera	byla +
Pavel Krejčí	byl +		
Alžběta žena jeho	byla +	Jan Vřešťál	
Anna matka		Voršila žena jeho	
Justýna		Pavel bratr jeho	
Dorota Veverková		Lukáš Javůrek	
		Kateřina žena jeho	byla +
Petr Pýša			
Anna žena jeho		Pavel Kořínek	+
		Anna žena jeho	
Václav Smrž	byl +	Marjána matka jeho	
Dorota žena jeho	+		
Anna sestra její		Jakub Gehel (?)	
		Dorota žena jeho	
Václav Pýša	byl +	Eliáš syn	
Marta žena jeho			
		Jan Trnka mladší	
Mikuláš Vřešťál		Kateřina žena jeho	
Marie žena jeho			
Jakub Hrad		Alžběta Sobíšková	byla +
Děvečka		Pavel přátelský	+
Václav Czekryt	+	Jan Trnka starší	byl +
Markyta žena jeho		Kateřina žena jeho	
Kryštof syn	byl +		
Mandelína dcera	+	Matěj Beran	
Anna dcera	+	Anna žena jeho	
Jan Dusík	byl +	Tomáš Kavka	byl +
Alína žena jeho	byla +	Alžběta žena jeho	
Marie dcera	byla +	Frydrych	byl +
Václav syn			

Matěj Vřešťál
Vít Stejskalů
Dorota žena jeho
Jan syn
Václav syn
Alžběta podruhyň

Matěj Stejskal
Kateřina žena jeho
Pavel syn
Kryštof přátelský

Matěj Šourek

Samuel Pekař
Anna žena jeho
Anna děvka jeho

Jan Pýša
Voršila žena jeho

Kateřina Koubková
Voršila dcera
Kryštof Dusýk

Martin Řeřicha
Dorota žena jeho

Martin Lexa
Lidmila žena jeho
Jan syn

Sum[m]a 153.
Z těch se zpovídalo a velebnou svátost
oltářní přijímalo 63 osoby.

Ves Měšetice
Adam Mrhal
Markyta žena jeho

Mikoláš Klauz
Lidmila žena jeho
Kateřina dcera

Jan Braše
Eva žena jeho

Václav Soukup
Kateřina žena jeho
Tomáš syn

Šimon Klauz
Kateřina žena jeho
Řehoř přátelský

Martin Němců
Voršila žena jeho

Václav Mrhal
Markyta žena jeho
Adam syn

Šimon Kovář
Kateřina žena jeho

Václav Douša
Anna žena jeho
Jiřík syn

Jan Krejčí
Anna žena jeho
Pavel syn
Štěpán syn
Václav syn Krejčího
Anna žena jeho

Blažej šenkýř
Kateřina žena jeho
Tomáš syn

Jiřík Mlynář
Mandelína žena jeho
Anna dcera
Jakub syn

Václav Šafář
Voršila šafářka
Markyta vnučka
Mikuláš pacholek

Václav Hrad
Markyta žena jeho

Jakub Brašů

Sum[m]a 43 osoby.
Z těchto žádný se nespovídal.

Ves Sušetice

Mikuláš Haša
Marjána žena jeho
Bartoň syn jeho

Václav Haša
Marjána žena jeho
Alžběta matka jeho

Václav Beneš
Marjána žena jeho
Jan syn jeho
Mikuláš syn
Mandelína dcera

Adam Muzikář
Alžběta žena jeho

Jiřík Racek
Mandelína žena jeho

Petr Maršů
Alžběta žena jeho

Jan Maršů
Markyta žena jeho
Kateřina dcera

Petr Říhů
Dorota žena jeho
Alžběta matka

Jiřík Beran
Alžběta žena jeho
Pavel syn jeho

Matěj Hrad
Anna žena jeho

Sum[m]a 28 osob.
Žádný se z nich nespovídal.

Ves Šanovice

Martin Kaviček
Václav syn
Marjána žena jeho
Tomáš syn jeho

Matěj Kotrbáček
Mandalína žena jeho
Anna dcera
Dorota dcera
Jiřík syn
Jan syn
Václav syn

Jan Babin
Dorota žena jeho

Jan Haša
Dorota žena jeho
Anna dcera
Alžběta dcera
Mikuláš syn

Jan Horšt
Kateřina žena jeho
Jiřík syn
Anna dcera

Mikuláš Krupka
Anýška žena jeho
Jakub syn
Mandelína dcera
Jan syn
Anna žena jeho

Petr Kotrbáček
Alžběta žena jeho

Jan Zet

Anna žena jeho

Sum[m]a 32 osoby.

Žádný se z nich nespovídal.

Summarum všech lidí 256.

Ves Veletín

Matěj Soukup

Dorota žena jeho

Marek bratr jeho

Dorota žena jeho

Jan Krejčí

Voršila žena jeho

Jan Svobodů

Dorota žena jeho

Petr Mára

Alžběta žena jeho

Markyta dcera

Dorota dcera druhá

Jakub Šebků

Voršila žena jeho

Jarolím bratr jeho

Dorota Šebková

Bartoň Šenkýř

Václav syn jeho

Alžběta žena jeho

Václav Kubát

Dorota žena jeho

Petr syn jeho

Sum[m]a 22 osoby.

Žádný se nespovídal.

Ves Vratkov

Tomáš Čejka

Anna žena jeho

Alžběta dcera

Václav syn

Václav Sychrovský

Anna žena jeho

Petr Pýša

Markyta žena jeho

Jiřík syn

Voršila žena jeho

Havel Sychrovský

Jan Křížků

Lidmila žena jeho

Adam Lžičař

Anna žena jeho

Martin Krejčí

Anna žena jeho

Sum[m]a 17.

Žádný se nespovídal

Summarum všech lidí nachází se 295 osob.

Příloha č. 3

Extrakt z registříkův pánův farářův, jak mnoho lidí poddaných J[eho] O[svícené] K[nížecí] M[ilosti] k panství chlumeckému náležejících od šťastného odjezdu J[eho] K[nížecí] M[ilosti] až do dnešního dne, to jest od 25. Aprilis až do 3. Junii, se spovídalo a velebnou svátost oltární přijímalo (RA LR, sign. R 8/2–1)

u pana děkana sedlčanského	170 osob
u p[ana] faráře sedleckého	96 osob
u p[ana] faráře počepického	201 osob
u p[ana] faráře chlumského	27 osob
Summa	494 osoby

Actum na zámku Chlumci 3. dne Iunii A[nno] 1651.

Jan Cziedik m[anu] p[ro]pria]

Ediční poznámka:

Text byl upraven podle dnešního úzu, zejména v přepisu *y* (Rozina, Lidmila, Voršila, Šimon, Jarolím, Stejskal), *ie* (Štěpán, Alžběta, žena), *w* (Václav), *cz* nebo *cž* ve významu *c* nebo *č* (Václav, dcera, Hlaváček), *rz* (Kateřina), *th* (Tobiáš, Tomáš, Alžběta, Dorothea), jednotně bylo psáno jméno Mandelína, příp. Mandalína (v originále Mangkdelyna, Mangkdalya), Apolína (Apolyna), Salomína (Salomyňa), Alína (Alyna), ponechána byla podoba nezvyklých příjmení (Czekryt, Gehel, Pýša, Dusýk) a tvary slov „spověd“⁴⁴, „spovídat“.

MARIE RYANTOVÁ

Die ältesten Beichtverzeichnisse und Nachweise der Herrschaft Hochchlumetz (Vysoký Chlumeč) aus den vierziger und zu Beginn der fünfziger Jahre des 17. Jahrhunderts

ZUSAMMENFASSUNG

Die ältesten Beichtverzeichnisse in der Erzdiözese Prag sind vereinzelt erhalten: zum Teil noch aus der Zeit vor der Schlacht am Weißen Berg, zum Teil aus der Zeit des Dreißigjährigen Krieges und den 50er Jahren des 17. Jahrhunderts. Regelmäßig vorhanden sind sie dann für die ganze Erzdiözese mit Beginn des Jahres 1671. Unter den ältesten Verzeichnissen sind fast alle damaligen Kreise vertreten, einschließlich der hinsichtlich der Rekatholisierung problematischen. Bisher nicht nachgewiesen sind Beichtverzeichnisse aus dem Moldauer und Slaner Kreis in Mittelböhmen, was vor allem für den Moldauer Kreis in gewisser Hinsicht überraschend ist, denn einen großen Teil dieses Kreises nahm die Herrschaft Hochchlumetz (Vysoký Chlumeč) ein, die dem Oberstkämmerer des Königreichs Böhmen, Zdenko Popel von Lobkowitz und seiner Gattin Polyxena – also strengen Katholiken –, gehörte. Die konfessionelle Situation der Herrschaft war jedoch nicht einfach, weshalb man Jesuiten hierher berief. Erst nach ihrer Abreise entstand 1645 das erste Beichtverzeichnis für den östlichen Teil

der Herrschaft (Sedlec, Měšetice, Sušetice, Šanovice, Veletín, Vratkov), das 295 Personen erfasste, von denen jedoch nur 63 Personen beichteten. Der Wert dieses Verzeichnisses besteht auch darin, dass es alle Einwohner (nicht nur die beichtenden) nach den Familien vermerkt, und dass aus dieser Zeit nur wenige Verzeichnisse im allgemeinen erhalten sind. Andere Verzeichnisse für einen anderen Teil der Herrschaft folgen dann am Anfang der 50er Jahre.

Deutsche Übersetzung Autorin